

Geen genre zo ruig of er hangt een kruisje aan

Pablo Cabenda De waardering en acceptatie van popmuziek varieert sterk in de kerk van de moderne westerse wereld in het algemeen en die van Nederland in het bijzonder; van wereldstad tot *bible belt*, van de Randstad tot de provincie. Een blik op het breed uitwaaiierend spectrum van de popmuziek met een kruisje.

Als je het niet weet, zie je het niet. De parasols buiten en de bierviltjes binnen dragen de naam van een trendy biermerk. Het interieur is ingehouden modern vormgegeven. En met het juiste licht en de juiste akoestiek waan je je in een commercial van hippe koffie voor jonge mensen.

Pas bij een nadere inspectie van de tekst op het kleurige mozaïek op de muur van het Amsterdamse koffiehuis-eetcafé Dwaze Zaken presenteert zich iets van het diepliggender confessionele karakter: *'Praise him all you people on the Earth.'* En wellicht dat de Here over de muziekinstallatie net iets vaker voorbijkomt dan gebruikelijk in een Amsterdams café.

Dwaze Zaken is dan ook een muziekcafé dat op christelijke leest is geschoeid. Dat betekent niet dat de hossana's van optredende bandjes je continu om de oren vliegen. Nee, algemeen manager Eric de Groot verzekert dat iedereen in Dwaze Zaken welkom is ongeacht geloof of

opvatting. 'Als een muzikant hier wil zingen dat God niet bestaat, dan mag dat gerust.' In principe zijn alle muziekstijlen toegestaan, al zal de geluidsinstallatie niet zo snel de hardste metalvariant verdragen en zullen grove beledigingen aan andermans geloof worden afgekapt. De Groot: 'Maar evengoed willen we niet dat mensen hier aan het evangeliseren slaan. Daar voelt een ander deel van onze cliëntèle zich weer ongemakkelijk bij.'

Wat Dwaze Zaken wel wil, is een brug slaan tussen de kerk en de seculiere samenleving. Een tussenstation voor beide partijen. Wie wat van het evangelie wil weten, kan informeren en zal vriendelijk geholpen worden. En muziek, vooral popmuziek, dient als de natuurlijke achtergrond voor gesprekken die wel of niet over het geloof gaan. In Dwaze Zaken klinkt het als een onnadrukkelijke vanzelfsprekendheid.

Liedjes met of zonder Jezus, liedjes die wel of niet zijn geïnspireerd door het geloof, harde of

zachte liedjes. Het mag allemaal in deze christelijke context, maar dat is vandaag de dag geen absoluut gegeven. De waardering en acceptatie van popmuziek varieert sterk in de kerk van de moderne westerse wereld in het algemeen en die van Nederland in het bijzonder; van wereldstad tot *bible belt*, van de Randstad tot de provincie.

Godslasterlijke teksten

Wat verderop in Nederland, in Rijssen, wordt jaarlijks, sinds de eerste editie in 2006, door de plaatselijke SGP-fractie geprotesteerd tegen het Elsrock metalfestival. Onder het mom dat op het festival godslasterlijke teksten ten gehore zouden worden gebracht en een metalfestival pornografisch zou zijn. Het *NOS Journaal* rukte er vorig jaar nog voor uit.

Terwijl in Assen God en de gitaren niet alleen prima door een deur kunnen, ze staan ook samen op het podium. Sinds 2008 vindt daar het Night Of Metal festival plaats. Een op christelijke basis gefundeerd metalfestival.

Het toont op zijn zachtst gezegd de historisch ambivalente houding van de kerk ten opzichte van popmuziek. Waar bepaalde genres hier uit den boze zijn (metal, house), worden die verderop volop gevierd in Zijn Naam. En alle

genres, wellicht met een gepaste tekst, toonden hun instrumentele waarde voor de kerk. Van de *Jesus Christ Superstar*-rockmissen begin jaren zeventig tot God's Pleasure, de omstreden evangelische hardrockgemeente in Utrecht in de jaren tachtig.

De kerk heeft altijd met een schuin oog naar popmuziek gekeken. Een oog dat nu weer eens wantrouwe, dan weer lonkte. Het resulteerde door de decennia heen in een eeuwigdurende

Met popmuziek kan men naar de hemel opstijgen – of naar de hel neerdalen

slingerbeweging van afwijzing, acceptatie en toe-eigening.

Dat heeft net zoveel te maken met het eerste als het tweede deel van het woord popmuziek. Muziek in zijn algemeenheid heeft van alle kunstvormen het sterkst het vermogen tot transcendentie. En daarmee begeeft het zich bij uitstek op het terrein van religie waar een communicatie met de Heer deze materiële wereld ontstijgt. Muziek wordt zo een directe concurrent voor de kerk.

Maar tegelijk verwijst muziek als kunstvorm an sich, anders dan literatuur, fotografie, nergens naar dan naar zichzelf. Op die wijze is het uitermate geschikt als instrument, een blank canvas dat naar believen ingevuld kan worden, een vehikel waarmee een ieder desgewenst naar de hemel kan opstijgen of naar de hel neerdalen.

In de Bijbel staat dat muziek moet dienen als voertuig voor verticale communicatie tussen

God en de gelovige. Van de liturgie, de Gregoriaanse gezangen tot de cantates van Bach, waarin menig godvruchtig mens – onder wie de componist zelf – een goddelijke inspiratie herkende. Overigens was de kerk zich al op jonge leeftijd bewust van de potentieel donkere kant van muziek. De tritonus, het interval van drie hele tonen, bijvoorbeeld van c naar fis, werd *diabolus in musica* – de duivel in de muziek – genoemd, gevaarlijk bevonden en vanaf de middeleeuwen gemeden (sinds 1998 is het ook de titel van een album van trash metalband Slayer).

Van een enkele muzikale dissonant naar in slagorde brullende gitaren: de kerk heeft in ieder geval haar gevechtslinies behoorlijk verschoven.

‘Groter dan Jezus’

Uit noodzaak wellicht. De woorden van Beatles-voorman John Lennon in 1966: ‘We zijn groter dan Jezus nu. Ik weet niet wie er het eerst aan moet geloven: rock-’n-roll of het christendom’, waren een vorm van bravoure, maar zeiden wel iets over een niet te veronachtzamen verschuiving tussen jongerencultuur en kerk.

Popmuziek bereikte al sinds haar geboorte in de jaren vijftig jongeren op een manier waarbij de kerk het nakijken had. En eind jaren zestig ontwikkelde zich aan de westkust van de Verenigde Staten een beweging van herboren jongeren die buiten de kerk om lucht gaven aan hun christelijke gevoelens in de voor hen meest natuurlijke taal: popmuziek. Alleen was het geloof in God en Jezus nu onderwerp van folk- en rockliedjes. Popmuziek werd *Jesus music* en die werd in eerste instantie door de kerk vierkant afgewezen. Want hoe vaak ook de naam van de Heer werd aangeheven, popmuziek, met haar bandeloze ritmes en associaties met aardse zaken, was nog steeds op zijn best wereldse muziek en op zijn slechtst des duivels.

Een van de aartsvaders van *Jesus music*, Larry

Norman, schreef er uit protest en frustratie een nummer over: *Why should the devil have all the good music?* Terwijl evangelist Bob Larson de nationale media haalde met zijn oproepen aan jongeren en hun ouders hun rockplaten te verbranden; of ze nou wel of niet ingegeven waren door de Heilige Geest. Zie daar het moderne schisma.

De ironie wilde dat de bontgekleurde troep van hippies en outcasts die zichzelf *Jesus people* noemden, in hun kruistocht in spijkerbroek meer jongeren wisten te bereiken dan de kerk. Midden jaren zeventig richtten de kerkloze christenrebellens hun eigen gemeenschap op net buiten Chicago en ontwikkelde *Jesus music* zich tot de wat neutraler klinkende muzikale vergaarten van *contemporary christian music*. Met jaarlijkse festivals en concerten in plaats van kerkdiensten sijnelde de invloed van rockmuziek uiteindelijk door in de kerk, die een bescheiden plekje inruimde voor moderne christelijke muziek. Een mengeling van realiteitszin, pragmatisme en opportunisme heeft daarbij een rol gespeeld.

Moderne muziek was een goed stuk gereedschap om jongeren te bereiken die anders ten prooi zouden vallen aan gevaarlijker vormen van pop en rock die helemaal van God los waren. Van het annexeren van rock in de kerk in de vorm van *Jesus Christ Superstar*-diensten tot een geheel nieuw genre kerkmuziek: *worship*-muziek, een nieuwe zoete variant van christelijke hedendaagse muziek die het popidroom vooral gebruikte als kapstok voor liederen die geheel in dienst stonden van de Heer en voor een moderne liturgie werden gebruikt. Ook Nederland kreeg de geest. De EO-Jongeren-dag zag in 1975 het licht.

Satanische boodschappen

Een kloof is altijd blijven bestaan. Alleen verplaatst die zich voortdurend naar nieuwe genres. In de jaren tachtig deden geruchten de

ronde dat sommige platen van bands als Led Zeppelin en Judas Priest satanische boodschappen bevatten die pas gehoord konden worden als je bepaalde passages achterstevoren zou draaien. In Nederland is Naar House actief, een landelijke evangelisatie-stichting die op housefeesten actie voert en bidt om dansende feestvierders van hun ondergang te redden. En wie een simpel ongenueanceerd christelijk beeld op alle popmuziek blijft, kan met de tien uur (!) durende documentaire *They Sold Their Souls For Rock 'n Roll* van de Amerikaanse predikant Joe Schimmel prima uit de voeten. Kernboodschap: alle rock-artiesten hebben hun ziel aan de duivel verkocht om Gods plan voor het harmonieuze christelijke gezin te ondermijnen.

Het laat onverlet dat popmuziek terrein wint binnen kerkelijke gemeenschappen. Er is geen genre zo ruig of er hangt wel een kruisje aan. Sinds de jaren tachtig is christelijke metal in opkomst met Stryper als lichtend voorbeeld. Een band die bijbels in het publiek placht te gooien en ook in seculiere kringen scoorde. En het Britse The Tribe bekwaamde zich tot 2004 in house voor de Here. God is waarlijk overal en de kerk heeft geleerd van de pioniers-

geest van de *Jesus people*. Ook al lijkt die les zo nu en dan op een opportunistische *If you can't beat them, join them*-doctrine.

Zieltjes winnen

Linda Duits, universitair docent aan de Amsterdam School of Communications Research, deed vorig jaar onderzoek naar de manier waarop het popvirus – waarbij pop in dit geval meer staat voor popcultuur dan popmuziek –

Popmuziek wint terrein binnen kerkelijke gemeenschappen

zich heeft genesteld in een van de symbolen van Nederlandse christelijke jongerencultuur: de EO-Jongeredag, het onder christelijke jongeren razendpopulaire muziekfestival waar acts vanuit een religieuze overtuiging optreden en muziek wordt afgewisseld met gebed.

Duits komt tot de conclusie 'dat zowel de EO als de jonge bezoekers zichtbaarheid nastreven in de seculiere media, zoals de *social network*-site Hyves, om aan een seculier publiek te laten zien dat ze niet saai of oubollig zijn'. Event manager van het festival Tim Dik zei over de doelgroep: 'Primair richten we ons op die christenjongeren (...) van laat je vrienden maar zien hoe trots je erop bent, weet je, dat je hier deel van uitmaakt. En dat het een best wel cool evenement is en dat het er gewoon best wel MTV uitziet, weet je wel.'

Eileen Luhr, wetenschappelijk medewerker geschiedenis aan de universiteit van Californië, noemde het: *'To enter into a dialogue with secular*

culture while trying to attract young people to the faith. Naast de sociale betekenis van het festival om in een warm bad van gelijkgezinden eenzelfde ervaring te ondergaan, speelt ook het ziertjes winnen een rol, de evangelisatie.

De conclusie van het popvirusonderzoek was: 'Net als vroeger weet de evangelische beweging nieuwe media goed te benutten om aansluiting te zoeken. (...) De popularisering van religie, dat wil zeggen de vergrote zichtbaarheid en aanwezigheid van religie in populaire media, kunnen we daarom vooral zien als een middel in de evangelische missie religie te verspreiden.'

Ziertjes behouden

Niet alleen ziertjes winnen, ook het behouden is een vereiste. Een groot deel van de jongerendagbezoekers is van gereformeerden huize. Daar beschouwen veel ouders nog steeds de EO-Jongerendag als verwerpelijk. 'Voor die jongeren is zo'n Jongerendag al heel wat. Een uitlaatklep waar ook een element van rebellie jegens hun ouders en achtergrond in schuilt', volgens de onderzoekster.

Voor de kerk doet zich een ander voordeel voor bij een meer ontspannen houding tegenover popmuziek. Gedeeltelijke acceptatie of tolerantie levert ook de gelegenheid om te sturen. Iets dat ook verwacht wordt door de bezoekers van de EO-Jongerendag. Het blijkt dat ze (de respondenten van een enquête) 'niet altijd weten waar seculiere liedjes over gaan en ze willen absoluut niet naar de verkeerde muziek luisteren, waarbij verkeerd hier seksueel of satanisch betekent. Een goedkeuringsstempel is belangrijk om onzekerheid weg te nemen.' Een opname van een band in het programma van de Jongerendag werkt impliciet als zo'n goedkeuringsstempel.

De honger naar popmuziek onder jongeren van alle gezindten lijkt soms bij die van de christelijke variant gepaard te gaan met een verlangen moreel gestuurd te worden. Dat komt

ook sterk terug in de website van de EO, waar onder de afdeling Muziek de helpdesk een omstandig en consciëntieus antwoord geeft op de pregnante vraag van een bezorgde jongere: 'I just wanna rock... Mag dat?'

En ook het overzichtswerk *Contemporary Christian Music* van Paul Baker, een historische uiteenzetting van de opkomst van christelijke popmuziek, heeft een uitgebreide appendix waarin voor een waslijst aan wereldse sterren telkens een religieus alternatief wordt geboden. Wie AC/DC te veel van God los is, die kan terecht bij de Resurrection Band. En als Madonna de kerk niet welgevallig is, luister dan eens naar Lisa Welchel.

Kritische christenen

Binnen de gelederen van de kerk en hun jonge gemeenschap is er ook een kritisch deel dat vraagtekens zet bij de manier waarop de evangelische gemeente of de kerk popmuziek gebruikt. De opvatting dat een stroming pas door de beugel kan als er een christelijk alternatief van bestaat, botst met de opvatting van artistieke integriteit van Miranda van Holland, programmeur van het EO internetradiostation Xnoizz: 'Wat is nou een alternatief? Dat er niets muzikaals of inhoudelijks op aan te merken moet zijn? Kom op zeg. Alsof heiligen niet naar de wc gingen.'

Het eerste criterium dat ze bij Xnoizz hanteren, is de kwaliteit van de band en vervolgens de christelijke achtergrond, die niet als zodanig uitgedragen hoeft te worden. 'Een band als Only Seven Left bijvoorbeeld afficheert zich niet als christelijk, maar associeert zich wel met het christelijke gedachtengoed. Die heeft bij ons dan ook een plek.'

Net zoals soulzanger Ryan Shaw, de immens populaire Amerikaanse Jonas Brothers, de in indiekringen bewierookte Sufjan Stevens, of hotshot producer/rapper Kanye West. Acts waar je het niet meteen aan hoort maar die het wel zijn.

Pablo Cabenda

is freelance journalist en onder andere werkzaam bij *de Volkskrant*

Onberedeneerde angst is volgens Van Holland vroeger vaak een drijfveer geweest om allerlei vormen van popmuziek rücksichtlos te veroordelen. ‘Christenen staan heel angstig in het leven. Angst voor invloeden van buitenaf. Angst voor het wilde ongecontroleerde. En daardoor is al vaak het kind met het badwater weggegooid.’

Dat standpunt wordt gedeeld door Danny Butler, blogger, metalliefhebber en het gezicht van Goedgelovig.nl, de ‘christelijk satirische website met kerkelijk nieuws met een kwinkslag’. Butler is een bekend podiumspreker die vaak het tegengeluid laat horen bij christelijke manifestaties. Hij bood nog in 2008 bij het concert van Madonna in de Arena namens ‘Het Gehele Lichaam Van Christus In Nederland’ openlijk zijn excuses aan voor het gedrag van zijn geloofsgenoten die protesteerden tegen de kruisigingsscène in het concert van de diva.

Butler: ‘Het maakte lang niet uit hoe jongeren van popmuziek werden gehouden, als het maar gebeurde. Met als gevolg dat er veel, vooral uit de reformatorische stroming, werd afgewezen op leugenachtige gronden.’

Dat de houding tegenover popmuziek wat meer ontspannen is geworden, beaamt hij.

‘De kerkcultuur heeft een omslag gemaakt van een soort obsessie voor popmuziek naar “hoe kunnen we jongeren ermee trekken?”’ Dat heeft volgens Butler ook zo zijn nare trekjes. ‘Die zogenoemde *worship*-muziek draagt alleen maar het jasje van popmuziek. Het heeft een heel gelikte presentatie die supercommercieel en gefotoshopt aandoet. Haast een soort reliporno.’ Het leidt volgens hem af van de inherent artistieke integriteit

‘Als je hart vol is van Jezus, komt de kwaliteit vanzelf’

van popmuziek als het alleen als gereedschap wordt gebruikt.

Iets waar Van Holland zich ook in kan vinden. ‘Wat mij betreft gaat het bij popmuziek eerst en vooral om het kunstige. Dat jij het als artiest kunt. We zijn niet per se het kanaal om met God te praten en de kerk mag niet in de weg van je zelfontplooiing staan. Als je hart vol is van Jezus, komt de kwaliteit vanzelf wel.’

Literatuur

- Aerts, M. en M. van den Haak (red.) (2009) *Popvirus: popularisering van religie en cultuur*. Amsterdam: Aksant.
- Baker, P. (1985) *Contemporary Christian music: where it came from, what it is, where it's going*. Westchester (Ill.): Crossway books.